

na druge humanističke i društvene znanosti jer, ukratko, nastavlja i dalje prenosi najbolju tradiciju teorijski potkovanu i etnografski detaljne znanosti o kulturi. Posebno izazovnim, kako ishodi iz ove knjige, čini mi se da bi bilo detaljnije se pozabaviti pitanjem doživljaja, aktivnog iskustva, aktivnog uključivanja posjetitelja u festivalska događanja. To je nosivim elementom današnjih uspješnih festivala, ništa manje važno od elemenata identiteta, sjećanja i pozicioniranja grada. Od grada kakav bi trebao biti takav bi fokus možda mogao odvesti k *življenju kakvo bi trebalo biti*, na zadovoljstvo svijetu festivalskih aktera, uključujući i istraživače.

Naila Ceribašić

Jelena Marković: *Pričanja o djetinjstvu. Život priča u svakodnevnoj komunikaciji*

Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, 2012., 367 str.

Desetljećima nakon takozvanoga narativnog obrata, na koji su ostale imune tek rijetke humanističke discipline, svjedoci smo neslućenog širenja opsega pojma priče, s jedne strane, te slabljenja disciplinarnih nadležnosti nad pričom, s druge. Stoga danas istraživanje priča i pričanja podrazumijeva ulazak u interdisciplinarno područje difuznih granica u kojem se kao istraživači vrlo lako možemo zagubiti, pa čak i izgubiti. Daleko od toga, Jelena Marković u knjizi *Pričanja o djetinjstvu: život priča u svakodnevnoj komunikaciji* priče predstavlja na suveren i fokusiran, ali ujedno i izrazito fleksibilan i otvoren način. Polazeći, naime, od precizno određenog predmeta (pričanja o djetinjstvu), konteksta (svakodnevna komunikacija) i perspektive (folkloristička, etnološka i kulturnoantropološka), J. Marković pluralne matične istraživačke interese i imperativne motivirano kontekstualizira, proširuje ili omjerava u osloncu na druge disciplinarnu pravce i pristupe, prije svega iz domene lingvistike i psihologije.

Sukladno tako postavljenom okviru, u knjizi se sustavno predstavljaju, preispituju i međusobno sučeljavaju te – ovisno o analitičkom potencijalu – preuzimaju, redefinišu ili odbacuju srodni, a ponekad prividno nespojivi ili samo prividno srodni pojmovi (npr. osobni mit, obiteljski mit, životna povijest, životna priča, osobna pripovijest, pripovijest o osobnom iskustvu, konverzijska pripovijest o osobnom iskustvu) i istraživački postupci (npr. intervju, sudjelovanje s promatranjem, autoetnografija, uključivanje djece i odraslih u ulogu istraživača, asocijativna metoda istraživanja autobiografskog pamćenja) relevantni za razumijevanje života priča u svakodnevnoj komunikaciji. Preuzimanje ili redefiniiranje pojmova iz matičnih i drugih disciplina pritom se ne prezentira kao

apsolutno, nego se, u skladu s izrazitom refleksivnošću ove knjige, smješta u fleksibilne niše poput metodološke kreativne improvizacije ili etičke refleksivne nezaštite. S istom sklonošću prema samo naizgled nespojivome, u *Pričanjima o djetinjstvu* se, recimo, raspravlja o sjećanju uzimajući u obzir i zaborav, dok se pričanja analiziraju uzimajući u obzir i neispričano. Djetinjstvo se na tom tragu, dakako, ne vezuje samo uz djecu, nego uz sve one koji o djetinjstvu pričaju, dok se priče interpretiraju uz uvažavanje i preispitivanje različitih (subjektivnih, pripovjedačkih, slušateljskih i dr.) perspektiva.

Nasuprot ponekad i megalomanskim projektima koji se – uz neizostavnu dozu moralne retorike, povijesnog zaborava ili psihološke mistifikacije – prema djetinjstvu odnose kao prema antipodu odraslosti, kao i u odmaku od posebice u domaćoj etnologiji i folkloristici dominantnoga generičkog tretmana pričanja o djetinjstvu, knjiga Jelene Marković bavi se situiranošću pričanjima o djetinjstvu u životu i konverzaciji, zadržavajući se na običnosti, svakodnevnosti, selektivnosti i prolaznosti njima pripadnih priča. Nešto preciznije, knjiga se temelji na opsežnome etnografskom istraživanju fluidnih granica u kojem se preklapaju istraživačko i privatno vrijeme, prošlost i sadašnjost, istraživačica i istraživano, a o kojem se kroz nekoliko poglavlja posebno raspravlja iz metodološke i etičke perspektive, kao i iz perspektive povijesti discipline te srodnih istraživanja. Tematski, riječ je o istraživanju usmjerenom na složene mreže svakodnevnih pojavnosti i oblika transmisije pričanja o posredovanim i neposredovanim iskustvima djetinjstva, znanjima djece i odraslih o djetinjstvu te sjećanja na djetinjstvo.

Jelena Marković pojmom pričanja o djetinjstvu u svakodnevici obuhvaća, poimence, pričanja o djetinjstvu među odraslima te posebice narativne prakse koje u svakodnevici povezuju dijete i njegove bližnje, dakle pričanja o djetinjstvu i iskustvima djetinjstva odraslih i nepristupačnim iskustvima djeteta, pričanja o (ne)posredovanom iskustvu u djetetovoj nazočnosti, uzajamnu naraciju djeteta i odrasle osobe te intervencije u dječje pripovijedanje o osobnom iskustvu. Svaka od tih praksi pritom se, kako to kroz brojne primjere i izvode pokazuje J. Marković, u svakodnevnoj komunikaciji realizira u cijelom nizu različitih oblika. Tako se pričanje o (ne)posrednom iskustvu u djetetovoj nazočnosti može realizirati kao, recimo, pripovijedanje o osobnom iskustvu iz djetinjstva odrasle osobe koja pripovijeda, kao pripovijedanje o osobnom iskustvu iz djetinjstva odrasle osobe koja nije nazočna ili kao pripovijedanje o djetetu i njegovu osobnom iskustvu. Gledano iz strukturne perspektive, *Pričanja o djetinjstvu* bave se širokim rasponom priča od “velikih priča” nastalih u iznimnim situacijama poput terapijske ili istraživačke, preko priča s narativnim minimumom, “malih priča” u smislu priča koje imaju koherentnu temporalnu progresiju i tijek, pa sve do priča “ni o čemu” To mogu biti priče o recentnim, prošlim ili hipotetskim događajima; priče koje

često pričamo (ponovljive priče), ali i priče koje tek čekaju da ih ispričamo. To su priče koje mogu biti dio našega aktivnog ili pasivnog repertoara pričanja o sebi; koje mogu biti uređene i vješte, ali i nevješte, fragmentirane narativne sekvence bez čvrstoga sadržajnog uporišta ili tek s vremenski ili prostorno povezanim aluzijama na ljude, predmete, događaje.

Pričanja o djetinjstvu u matičnom se istraživačkom kontekstu kritički nadovezuju na istraživanja, kako ga je 1976. godine nazvala Divna Zečević, svakodnevnog pripovijedanja te istraživanja žanra pričanja o životu kojem je osnovne crte u nas dala Maja Bošković-Stulli u članku iz 1984. godine. Do danas su pričanja i priče o životu stekle status priznatoga te – ponajprije zbog istančanih elaboracija Mirne Velčić i Renate Jambrešić Kirin – gotovo kulturnoga folklorističkog istraživačkog područja. Pa ipak, ona se, kako podsjeća J. Marković, na razini šire struke još uvijek primarno percipiraju kao vječno mladi, nestandardni predmeti folklorističkih istraživanja. Analize *Pričanja o djetinjstvu* uvjerljivo, međutim, sugeriraju da je spomenuta percepcija prije vezana uz otpornost davno ustanovljenoga usmenoknjiževnog žanrovskog kanona, nego uz izmještenosti tog tipa priča i pričanja iz komunikacijskoga, kulturnog i društvenog okružja kojim se tradicionalno bave folkloristi. Ovu tezu potvrđuju prvenstveno ona poglavlja *Pričanja o djetinjstvu* u kojima se pričanja o djetinjstvu promatraju iz perspektive dosadašnjih istraživanja srodnih „nestandardnih“ žanrova, kao i poglavlja koja otkrivaju veze između pričanja o djetinjstvu i manje-više kanonskih folklorističkih žanrova u rasponu od predaje, memorata, negativne predaje pa sve do priča upozorenja. Pritom se *Pričanja o djetinjstvu* ne zalažu za nove definicije postojećih žanrova, nego za veće uvažavanje njihove usidrenost u životu, okolnostima i komunikacijskim situacijama u kojima se realiziraju, čime se značajno proširuju dominantni načini razumijevanja i predstavljanja priča u hrvatskoj etnologiji i folkloristici. *Pričanja o djetinjstvu*, k tomu, kako to dobro naznačuje podnaslov, širinom interesa i izvoda nadilaze naslovnu sintagmu te se čitaju kao kreativna i pomna razrada, a, u nedostatku slično strukturiranih knjiga na hrvatskome jeziku, i kao kritički pregled ključnih prijepora suvremenih terenskih istraživanja, transkribiranja i dokumentiranja, etičkih načela etnografskog istraživanja te, prije svega, dakako, priča, pričanja i djetinjstva općenito.

Marijana Hameršak